

KARLOVA UNIVERZITA V PRAZE

Filosofická fakulta

Katedra sociologie

Jan Sládek

imatrikulační ročník 2001

Metafora globální vesnice jako průvodce sociální změnou

Obecná sociologie II

V Praze 1.4. 2004

„Proč píšu?“ – ptá se Orwell v jednom ze svých slavných esejů. V době, kdy akademický prostor trpí krizí relevance, kdy akademik nedokáže dostatečně rozlišit osobní intelektuální zájem od relevantního veřejného problému, je položení této otázky klíčové. Každou další existenci textu je třeba ospravedlnit, jinak člověk zůstane stát uprostřed informační dálnice zmaten a paralyzován. Orwell to zjistil už před šedesáti lety a posunul tuto otázku z oblasti rétoriky do středu zájmu.

Domnívám se, že poněkud opomíjeným prvkem sociální reality jsou metafory. Několika příklady metafor se pokusím podpořit tezi, že slovník, který je jimi vytvářen a přepisován, značně ovlivňuje obraz světa, se kterým společnost pracuje. Dalším krokem bude poukázat na to, jak metafory strukturují myšlení, prožívání a tedy i jednání. Tím bych chtěl předvést metaforu jako relevantní téma a vědomý nástroj sociologie. Pak na příkladu nikoliv náhodně zvolené metafory „globální vesnice“ upozorním na to, co tato metafora skrývá. Tezi, že nevědomé a nekritické přijímání této metafory vytváří nepřiměřenou definici reality a tím zakládá na nezamýšlené důsledky jednání, podpořím odkazy na empirické studie a úvahou nad problémy mediálního sousedství.

Je pravdou, že metafora globální vesnice je spíše doménou veřejného prostoru než vědy. Stejně tak je pravdou, že věda téma internetu chápe jako módní a okrajové, čímž vlastně podléhá diktátu medií – tím, že si nechá vnutit jeho zjednodušení. A konečně, sociolog by se neměl vyhýbat komentáři veřejného prostoru.

Evropská tradice má několik kořenů a jedním je filosofie. Je možné na ni pohlížet také jako na rezervoár metafor. Historicky starou, ale stále živou metaforou je přirovnání poznání ke světlu. Právli-li Hérakleitos, že: „Probuzeným je svět jeden a společný, avšak každý ze spících se obrací k vlastnímu,“ používal ten samý slovník, který posléze generoval jeho přezdívku. Pro jas Apollónského rozumu byl Hérakleitos se svou protodialektikou příslovečně Temný.

Ozvěnu jeho ideje „vědomí je všem společné“, stejně tak jako obraz probuzeného, můžeme zaslechnout, posloucháme-li pozorně Platónovo podobenství o jeskyni. Moment „probuzení“, cesta z ohněm osvětlené jeskyně stínů na sluncem zalitou planinu odkrytosti, je popsán takto: „Kdyby pak jej někdo odtamtud násilím vlekl tím drsným a příkrým východem a dříve ho nepustil, až by ho vyvlekl na světlo

sluneční, zдалipak by při tom vlečení netrpěl bolesti a nevzpouzel se, a když by přišel na světlo, zдалipak by jeho oči, zalité září, mohly viděti něco z toho, co by mu nyní bylo jmenováno skutečným světem“. Poselstvím citované pasáže Platónova díla je spojení gnoseologie a existence. Když Descartes mluví o pravidlech řízení rozumu, je nápadně podobný Platónovo podobeství o vozataji ve Faidru. Předpoklad, že všichni máme stejnou míru rozumu a že je jen třeba naučit se ho správně vést je oběma společný.

Existenciální moment probuzení nahlédla Sylvia Plathová v básni Viselec¹, jednou z posledních před sebevraždou:

Nějaký bůh mě chyt za vlasy, přitáhl si mě blíž.

Škvařil mě v modravých voltech jak proroka v poušti.

Jako když ještěrka mrkne, ucukly z dohledu noci:

svět holých bílých dnů, nikde stín, nikde houští.

To mrchožrout, sup nudy mě přibil na ten kříž.

Taky by udělal to, co já, kdyby byl v koncích.

Probuzení je metaforou pro poznání, svit, který může znemožnit další žití v každodennosti. V dnešním světě mohou mít podobu modrých voltů masmédia.

Jiným příkladem, který formuje evropské myšlení je metafora stát je stroj, která měla nahradit Leviathana, ztělesnění *raison d'état*. Když federalisté mluvili o principu vah a rovnovah, měli na mysli tu podobu státu, která, spíše než krutost a strach z jeho smrti, akcentuje obraz zákonů jako pák, kterými hýbe lid. Brzdy a rovnováhy měly zabránit samopohybu byrokratické mašinérie. Námitka, kterou vznesl proti tomu principu Woodrow Wilson, totiž, že vláda je spíše živá bytost, „která nemůže žít a mít při tom uvnitř sebe sama znesvářené orgány“², je zcela v duchu metaforického pojetí problému. Otázkou je, jaké páky k ovlivnění politiky má k dispozici dnešní člověk.

¹ Sylvia Plathová, 1963. Překlad Jan Zábřana.

² Cit. dle: Scruton, R.: Slovník politického myšlení, s. 118.

Ve sporu federalistů s Wilsonem je patrný heuristický moment metafory, kterým se podrobněji zabývá D. Draaisma³. Lidská paměť je, jak se ukazuje, jevem, který je téměř v každé době metaforicky pojat. Chceme-li pochopit dějiny paměti nesmíme metafory přehlédnout. Platónova vosková tabulka, Freudova kouzelná tabulka, počítačová metaforika paměti, či přirovnání paměti k váčku na peníze – to jsou všechno kameny na kterých stojí různé interpretace lidské schopnosti pamatovat si. Do paměti ukládáme, v paměti držíme, vybavujeme si z jejích hlubin, z paměti také ztrácíme cenné vzpomínky. „Metafory jsou zkamenělí průvodci, pomáhají čtenáři odhadnout stáří textu, ve kterém se pohybuje,“ píše Draaisma v úvodu ke své knize.

Metafor jako heuristického nástroje používá také Václav Bělohradský⁴, když popisuje moderní dobu a její slovník pomocí metafor, které se prosadily s jejím nástupem. Tak se univerzum stalo knihou, stát strojem, člověk subjektem, trh neviditelnou rukou a základem státu-stoje společenská smlouva.

O tom, že ani každodennost není bez vlády metafor, pojednává studie *Metafory, kterými žijeme*⁵. Za výrazy „skákat radostí“, „upadnout do deprese“, „pokrok“, „úpadek“, stojí celý metaforický systém, který dobro a štěstí klade nahoru, zatímco opak klade dolů. Bojovný slovník diskutérů, kteří „hájí své pozice“, „útočí těžkou palebnou silou svých argumentů“, zatímco „protivníci jejich síle podléhají a vzdávají se posledních bašt“, lze tušit metaforu „spor je válka“. Aby autoři doložili tento fakt, navrhnou následující myšlenkový experiment: představme si, jak by myšlení, prožívání a jednání během sporu probíhalo v kultuře, kde by střet názorů byl strukturován podle tance, nikoliv války.

Proto je třeba prozkoumat dnes tak užívanou metaforu globální vesnice, její příběh, ale také to, co v dnešním světě akcentuje - a co zůstává v jejím stínu.

Zastánci hermeneutického pohledu na svět tvrdí, že máme-li porozumět nějakému jevu, pak je třeba jej vyložit jako odpověď na určitou otázku. V tomto pohledu se valná část dvacátého století dá vyložit jako odpověď na diferenciaci

³ Draaisma, D.: *Metafory paměti*.

⁴ Bělohradský, V.: *Rétorika modernosti*.

⁵ Johnson, M. - Lakoff, G.: *Metafory, kterými žijeme*.

spojenou s nástupem moderní společnosti. V počátcích sociologie leží Masarykova a Durkheimova reflexe první odpovědi: nárůstu sebevražd.

Minulé století prošlo oběma recepty, jak se s rozpadem tradiční jednoty vyrovnat. Nejprve došlo k pokusu o nastolení, či nalezení jednoty. Do této kategorie patří filosofie přirozeného světa, vědecká objektivita a teorie konsensu. Patří sem ale také totalitarismy, které rozpad chápaly jako krizi, kterou se, často za užití rétoriky lékařů, pokoušely vyléčit. Receptem nacismu byla amputace údajně nemocné části společnosti, která krizi navodila, aby pak z ní mohla profitovat.

Reakcí na různá „konečná řešení“ byl přístup, který rozpad nehodnotil jako krizi, ale jako normální stav, který patří k evoluci společnosti. Dobrým příkladem je Niklas Luhmann, který pozdní dobu popisuje jako vysoce komplexní společnost, kde stratifikaci střídá funkční diferenciací⁶. Ve svém díle se snaží tento stav popsat, přičemž programově opouští humanistický rámec společenských věd.

Jednou z příčin společenské změny dvacátého věku byl i revoluční rozvoj v technologii masmédií. Podle odpovědi na rozpad společnosti hodnotí filosofové dopady tohoto „elektronického víru“. Tak Bělohradský odpovídá svými mezisvěty a McLuhan globální vesnicí. Bělohradského vír definitivně rozmetal iluzi jednoty, zatímco ten McLuhanův vtáhl periférii do centra, a tím vytvořil novou jednotu. Český filosof zapaluje ohně v chladných mezisvětích⁷, kanadský analytik zve do globální vesnice.

McLuhan se zavedením své metafory pokusil předpovědět šťastný konec mechanického věku, jenž byl založen na vizuálně zaměřené kultuře hláskového písma, a jehož průvodním jevem byla fragmentarizace a z ní plynoucí odcizení. Zatímco ve vizuálním věku došlo k oddělení akce a zpětné vazby, v globální vesnici se skrze novou viditelnost obojí spojí. Moderní společnost projde podle McLuhana retribalizací, což aktivuje nový pocit odpovědnosti – odpovědnost souseda v globální vesnici⁸. Rozměr sousedské odpovědnosti je však při hovorech o globální vesnici často opomíjen, stejně tak, jako úskalí, o kterých bude řeč níže.

S příchodem internetu jako by dal vývoj za pravdu existenci globální vesnice. Jak ukazují různé studie, klíčovými faktory pro rozvoj nového způsobu komunikace

⁶ Lumann, N.: Globalization or world society: How to conceive of modern society?

⁷ Bělohradský, V.: Mezi světy a mezisvěty, s. 13-14.

⁸ McLuhan, M.: Jak rozumět médiím.

byly nadšení a komunita⁹. Při pohledu na historii internetu je patrné, že architektura tohoto nového světa je značně poznamenána akademickým prostředím, hackerským duchem a v neposlední řadě i nadšením hippies.

V akademickém prostředí internet vznikl jako nezamýšlený důsledek vědeckého výzkumu, který byl podporován vládou. Zajímavým faktem je, že armáda sama o tento druh komunikace nejevila zájem. Od původního výzkumu si slibovala větší užitek. Oproti tradiční interpretaci internetu jako dítěte studené války stojí popis, který z nové komunikace dělá spíše nechtěné dítě.

Role hackerské komunity v rozvoji internetu je v rozvoji aplikací a rozšíření internetu mimo akademické prostředí. Hackerská kultura je založena zejména na propagování svobody informací a kooperaci. Příkladem je hnutí „open source“, jehož nejznámějším produktem je operační systém Linux. Komunita, která systém vyvíjí, vznikla ze snahy helsinského studenta Linuse Torvaldse napodobit operační systém Unix. Zdrojový kód tohoto systému není předmětem obchodního tajemství, tak jako u jiných produktů, ale naopak je veřejně přístupný, tak aby na něm mohla spolupracovat celá komunita a společně jej vyvíjet. Členové komunity se podílejí na testování a opravování systému, své poznatky sdílejí a navzájem kritizují. Komunita je založena na volné dělbě práce a malém stupni hierarchie. Nejvyšší autoritou skupiny je její zakladatel a skupina „starších“ (věkem většinou mladších třiceti let), která organizuje projekty tak, aby se co nejméně překrývaly. Ukázalo se, že tato strategie je velice účinná, Linux patří mezi nejlépe hodnocené systémy pro komunikaci v síťovém prostředí a mezi jeho uživateli lze najít francouzskou nebo brazilskou vládu.

Duch hippies se promítl do fenoménu virtuálních komunit¹⁰. Jeho nejznámějším šířitelem je John Perry Barlow, bývalý textař kapely Grateful Dead, ikony hippie hnutí, který nyní působí ve vedení organizace Electronic Frontier Foundation, u jejíhož zrodu v roce 1990 stál. Cílem organizace je střežit hranice kyberprostoru před vpádem státní moci. V rámci protestu proti novele telekomunikačního zákona v USA formuloval Barlow text, který vešel ve známost jako Deklarace nezávislosti kyberprostoru. Stěžejní část tvoří tato pasáž:

⁹ Castells, M.: The Internet Galaxy, s. 9 – 63. O tom, že stejné faktory hrály roli i při rozšiřování internetu v ČR pojednává i studie Network Media Service „Struktura a využití českého internetu v roce 2000.

¹⁰ Rheingold, H.: The Virtual Community.

„Náš svět je nikde a všude, ale není to prostor, ve kterém žijí těla. Budujeme svět, do kterého může vstoupit každý – bez privilegií, či předsudků, ať rasových, ekonomických, vojenských, či geografických. Budujeme svět, kde každý může kdekoliv vyjádřit svůj názor, jakkoliv subjektivní, beze strachu, že bude umlčen, či přinucen ke konformitě. Vaše legální koncepty vlastnictví, svobody projevu, identity, hnutí a kontextu se na nás nevztahují. Jsou založeny na hmotě – a v kyberprostoru žádná hmota není.“¹¹

Původním autorem slova „cyberspace“ je spisovatel William Gibson, v jehož díle Neuromancer se slovo poprvé vyskytuje. Gibsonovo pojetí kyberprostoru je však zcela jiné než u Barlowa – je to místo, kde se umí pohybovat jenom elitní hackeři, kteří jediní mají šanci v nebezpečném prostředí, ovládaném korporacemi přežít. Gibson spojuje hmotu s cyberspace v podstatném bodě: pobyt v něm nás může stát život¹².

Interpretační zkreslení pojmů cyberspace a globální vesnice není tak malicherné jak by se mohlo zdát. Svědčí totiž o tom, že díky nadšení z nové technologie dochází k opomíjení stinných stránek obou pojmů. Přílišná motivace může vést ke špatné definici situace, což nezřídka vede k nezamýšleným důsledkům jednání¹³. Ve stínu metafory globální vesnice se krčí nové nerovnosti a pocit viny z bezmoci pomoci bližnímu. Každá vesnice má své hranice a není soused jako soused.

McLuhan používal pro analýzu nových jevů speciálního nástroje: tetrád¹⁴. Účelem těchto tetrád je zmapovat pnutí mezi novým jevem (figurou) a kontextem (pozadím)¹⁵. Figura tvaruje pozadí – a naopak. Stejně je tomu s internetem. Není pravdou, že ruší staré nerovnosti, spíše se zdá, že malé skupině obyvatel globální vesnice napomáhá jejich překonáním tvořit nerovnosti nové. Existují i jiné, málo střežené hranice než ty, o kterých mluví Barlow. Otázka, kde leží hranice globální

¹¹ <http://www.eff.org/~barlow/library.html>

¹² Lupač, P.: Přepsání Internetové Galaxie: črty k demytizaci jedné technologie (v tisku).

¹³ Merton, R.K.: Studie ze sociologické teorie, s. 126.

¹⁴ McLuhan, M-Powers, B., R.: The global village.

¹⁵ Tento analytický nástroj je užit např. v Bělohorský, V.: Postmodernizace (narativní definice pomocí McLuhanových tetrád).

vesnice – tzv. digital divide¹⁶ - není nutně abstraktní a odpovědět na ni lze analýzou dat, která máme v současné době k dispozici.

Abychom se mohli stát virtuálními sousedy, musíme mít k dispozici počítač s možností připojení na internet. Už v tomto bodě hrají roli geograficko-sociální omezení. Podíváme-li se na celkový počet a rozložení uživatelů internetu¹⁷, zjistíme, že možnost přístupu má 10% obyvatel naší planety. Poměrné zastoupení regionů dobře ukazuje, že lidé z rozvojových zemí tvoří menšinu: Evropa (31%), Asie, Pacifik (31%), USA, Kanada (30%), Latinská Amerika (6%), Střední Východ (1%) a Afrika (1%). Je to logické, neboť i v USA, zemi, která má nejvyšší procento lidí z přístupem k internetu¹⁸ (v dubnu 2002 téměř 70% Američanů), se zdaleka nepodařilo vyrovnat možnosti přístupu k síti. O tom svědčí i studie Falling through the Net¹⁹ (říjen 2000), která se snaží zmapovat, pro které skupiny Američanů není internet dostupný. Zkráceně řečeno, jediné, co nevykazuje vliv je pohlaví. Příjem, rasa, vzdělání nebo i zaměstnání – na tom všem záleží. Afroameričan žijící mimo město má prokazatelně menší šanci přístupu k internetu než bílý student střední školy.

Je patrné, že internet nepřekonává prostor tak snadno. Častým tvrzením je také to, že cyberspace boří hranice mezi sociálními skupinami. Lidé, kteří by se v reálném životě nepotkali, mohou se potkat na internetu. Při pohledu na korespondenční analýzu brazilského internetu²⁰ to tak jednoznačné není. Výzkum sleduje strukturu činností, ke kterým uživatelé internet používají v závislosti na jejich socioekonomickém statusu. Horní vrstvy síť používají k finančním operacím (investice, nákupy, rezervace), střední vrstvy spíše k získávání informací a nižší vrstvy k zábavě, on-line komunikaci s jinými uživateli a výměně hudby (MP3). Pohyb po internetu kopíruje reálné možnosti a habitusy uživatelů.

Vzhledem k situaci, tak jak ji popisují data, je tedy předčasné mluvit o globální vesnici. Tím, že se ekonomika, včetně trhů s prací a nemovitostmi, stěhuje tak rychle na internet, může dojít k tomu, že bohatí se stanou bohatšími a chudí chudšími. Podobně jako globalizace, je i internet ambivalentním jevem a není dobré na to zapomínat. Jeho poselstvím není nutně globální vesnice.

¹⁶ Viz. stejnojmenná kapitola v Castells, M.: The Internet Galaxy.

¹⁷ http://www.nua.ie/surveys/how_many_online/index.html

¹⁸ <http://ccp.ucla.edu/pages/internet-report.asp>

¹⁹ <http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/digitaldivide/>

²⁰ <http://www.zonalatina.com/Zldata341.htm>

Jestliže zatím byla řeč o těch, kdo jsou za pomyslnými hranicemi globální vesnice, je třeba říci, že i globální vesničané mají nové problémy. V roce 1999 pokládá sociolog Anthony Giddens v přednáškách pro BBC tuto otázku - jakou změnou prošel svět, ve kterém známe tvář Nelsona Mandely lépe než tvář souseda²¹?

Tato otázka poukazuje na kontinuum, jehož konce lze označit jako „lhostejnost“ a „vina“ a je přímým důsledkem toho, co Neil Postman popsal už při vstupu telegrafu na mediální scénu jako rozevření nůžek mezi informací a akcí – světa²². McLuhanova globální vesnice a retribalizace je snahou tuto propast překlenout. Avšak, děje se tak?

Na nový druh lhostejnosti upozorňuje Václav Bělohradský, při výkladu Kafkovy povídky o stavbě Čínské zdi: "Svět masového sdělování je obehán zdí, která neprodyšně odděluje přítomnost od současnosti. Člověk může být všemu přítomen, ale ničeho nemusí být současníkem. Nemusí být nikomu bližním."²³ Reakcí na každodenní prezentaci sousedů v nouzi může být rezignace a otupění. Paradoxu horkých médií, která ochlazují, si všiml už McLuhan²⁴, když popisoval neúspěšný pokus přimět neukázněné řidiče k bezpečné jízdě tím, že jím byly promítány otřesné záběry z automobilových nehod²⁵. Neustálé a naléhavé připomínání odpovědnosti může vést k jejímu zuřivému odmítání. Příkladem takového odmítání je ztotožňování těch, kteří nesouhlasili s vojenskou reakcí USA na 11. září s teroristy v článku Ladislava Jakla Braňme starý dobrý kapitalismus²⁶.

Lhostejnost značí ostentativní odmítání odpovědnosti a jejím sloganem je populární „to neřeš“. Tuto odpověď nelze však zkratkovitě hodnotit jako nezodpovědnou, ale spíše jako zdravý akt duševní hygieny, která chrání jedince před extrémem druhého pólu, neúnosným pocitem viny a frustrace z bezmoci. Odpovědí je revolta, která může mít podobu terorismu, protestních hnutí, ale i sebevraždy. Výsledkem tohoto stavu je hnutí Ya Basta, jejichž protesty prosluly (alespoň

²¹ Giddens, A.: Unikající svět.

²² Postman, N.: Ubavit se k smrti, s. 76-77.

²³ Bělohradský, V.: Myslet zeleň světa, s. 24.

²⁴ McLuhan, M.: Jak rozumět médiím.

²⁵ Obdobný postřeh lze najít v knize Mechanický pomeranč Anthony Burgesse, kterou do filmové podoby převedl Stanley Kubrick.

²⁶ http://pes.internet.cz/clanky/15589_0_0_0.html

v masmédiích) svou násilností a na druhé straně Roman Joch, který „ve jménu svobody a civilizace“ doporučuje střílet do demonstrantů gumovými projektily²⁷.

K této revoltě patřil možná i Zdeněk Adamec, který ve svém dopise na rozloučenou napsal: *„Takzvaná demokracie kterou jsme si vybojovali vlastně demokracií v pravém slova smyslu není. Je to jen vláda úředníků, peněz a dalších mocipánů kteří šlapou po obyčejných lidech. Celý svět je již ovládnut penězi a zkažen. Na záchranu není pozdě ale pokud budeme takto pokračovat dále tak se buď všichni udusíme ve znečištěném vzduchu nebo povraždíme při válce. Možná jste četli v novinách, viděli v televizi co se dnes děje. Každý týden vražda, střílí se už i ve školách. A kdo za to může? My všichni, ano my všichni kdo na to nečině přihlížíme, nebo si říkáme to se nás netýká atd.“*²⁸ Přestože lze pochybovat o tom, že by tento pocit byl hlavním motivem jeho činu²⁹, nelze jeho slova bagatelizovat. Možná je jeho sebevražda reakcí na nový, médii zprostředkovaný, druh anomie. I když mohou být jeho slova zpětnou racionalizací či stylizací, už to, že si vybral právě tento motiv má svou vypovídací hodnotu.

Výše popsané druhy revolty lze vyložit jako reakci na novou formu absurdity, kterou s sebou přináší propast mezi „světem na dohled“ a „světem na dosah“. Sociologie tyto dichotomie tematizuje v díle Ch. W. Millse a Alfreda Schütze. Schütz mluví o realitě Umwelto a realitě Mitweltu³⁰. Lze říci, že díky masmédiím došlo k nebývalé expanzi Mitweltu, zatímco politické možnosti, jak jej ovlivnit postupují pomalu³¹. Pocit viny, který popsal Zdeněk Adamec, je bitvou o hranice mezi těmito světy. Je to ozvěna podobenství o jeskyni, ve kterém bylo poznání bytostně spjata s etikou a zájmem o druhé – vždyť proto se filosof vrací zpět do jeskyně, aby své informace převedl v akci. „Knowledge is a deadly friend, when no one sets the rules“, zpívá se v písni Epitaph na desce King Crimson. Jde o to, jakým způsobem se vypořádat se sousedstvím v globální vesnici, se svitem „modrých voltů“.

Charles Wright Mills napsal roku 1959 knihu Sociologická imaginace. Byla to hluboká reflexe stavu jedinců, kteří „čím více jsou si vědomi, jakkoliv mlhavě, cílů a hrozeb, které se vymykají jejich bezprostřední zkušenosti, tím více se cítí jako

²⁷ <http://www.skos.cz/sksmain/clanky/ekonomika/mffjoch.htm>

²⁸ http://www.tiscali.cz/news/news_center_030306.576958.html

²⁹ viz. článek na http://pes.internet.cz/hyena2002/clanky/2003/03/28946_0_0_0.html

³⁰ Nohejl, M. Lebenswelt a každodennost v sociologii Alfreda Schütze.

³¹ Neil Postman mluví o „smyčce bezmoci“, kdy s informace nepřevádíme v akce, ale v další informace, zprávy.

polapeni v pasti“³². Sociologická imaginace mu byla nástrojem pro rozlišování mezi „osobními obtížemi danými prostředím“ a „veřejnými problémy sociální struktury“. Osobní problémy jednotlivce souvisí s jeho biografií, tedy povahou, vlivem jeho bezprostředního světa – rodiny, školy, klubu, komunity atd. Mills píše, že zjištění a řešení těchto problémů spočívá v jedinci a jeho bezprostředním okolí. Veřejné problémy jsou problémy historické, rozpory v uspořádání – a jsou řešitelné nikoliv individuálně, ale strukturálně.

Mills je aktuální v tom, že poukazuje na existenci problémů, které nejsou řešitelné akcí jedince. Většina problémů prezentovaných médií má tuto povahu. Jak se s nimi vypořádat? Zdá se, že je třeba budovat obdobu převodového systému, která umožní lokální (Umwelt) vliv na globální problémy (Mitwelt). Jednou z možností je občanská společnost, reprezentovaná neziskovými a nevládními organizacemi. Noreen Hertz popisuje případy, kdy informace o špatné sociální, či ekologické politice korporací, vedly k akci buď ve formě bojkotu, který donutil podnik změnit strategii, nebo k zakládání investičních fondů, které se pak stávají akcionáři a ekologickou, či sociální politikou prosazují zevnitř³³. Hertzová není naivní a netvrdí, že „konzumeristický aktivismus“, či „šlechtní akcionáři“ jsou spásou od nynějších problémů. Nicméně, mohou dobře sloužit jako prostor pro revoltu. Stejně tak mohou dopadnout v duchu přísloví „vlk se nažral, koza zůstala celá“, totiž jako neškodný ventil nespokojenosti, na který se mohou politici odvolávat, aniž by sami museli podniknout kroky ke změně.

Vyplnila se tedy McLuhanova vize globální vesnice? Mou odpovědí je, že nikoliv – alespoň v tom smyslu, jak je dnes prezentována. Jako jeden svět, ve kterém jsme všichni sousedé. Zdá se, že zde technologie narazila na sociální a psychologické překážky. I elektronická revoluce podléhá zákonu tetrády, kdy pozadí postupně přizpůsobí figuru.

Otázkou, která by vydala na další esej, je jestli vůbec má smysl (a je možné) budovat globální, která slibuje novou jednotu v komplexní společnosti. Možná, že je každá další jednota iluzí a Guttenbergovu galaxii nestřídá vesnice, ale další galaxie,

³² Mills, Ch., W.: Sociologická imaginace, s. 7.

³³ Hertzová, N.: Plíživý převrat, s. 126-151. Hertzová dokládá relevanci takových akcí větou z průzkumu významných kanadských manažerů (1996): „Angažovaní akcionáři a jejich nepředvídatelné otázky patří k nočním můram každé výroční schůzky akcionářů.“ (s. 145)

tentokrát internetová. Každopádně by přehlížení problémů spojených s budováním globální vesnice mohlo vést k vytvoření globálního ghetta.

Použitá literatura:

1. Bělohradský, V.: Mezi světy a mezisvěty. Votobia, Praha 1997.
2. Bělohradský, V.: Myslet zeleň světa. Mladá fronta, Praha 1991.
3. Bělohradský, V.: Postmodernizace (narativní definice pomocí McLuhanových tetrád). <http://www.tady.cz/hawkmoon>.
4. Bělohradský, V.: Rétorika modernosti. <http://www.tady.cz/hawkmoon>.
5. Castells, M.: The Internet Galaxy. Oxford University Press, New York 2002.
6. Draaisma, D.: Metafory paměti. Mladá fronta, Praha 2003.
7. Giddens, A.: Unikající svět. Slon, Praha 2000.
8. Hertzová, N.: Plíživý převrat. Dokořán, Praha 2003.
9. Johnson, M. - Lakoff, G.: Metafory, kterými žijeme. Host, Brno 2002.
10. Lumann, N.: Globalization or world society: How to conceive of modern society?, in: International Review of Sociology; Mar97, Vol. 7 Issue 1.
11. Lupač, P.: Přepsání Interenetové Galaxie: črty k demytizaci jedné technologie (v tisku).
12. McLuhan, M.: Jak rozumět médiím. Odeon, Praha 1991.
13. McLuhan, M. – Powers, B., R.: The Global Village. Oxford University Press, New York 1992.
14. Merton, R. K. Studie ze sociologické teorie. Slon, Praha 2000.
15. Mills, Ch., W.: Sociologická imaginace. Slon, Praha 2002.
16. Network Media Service: Struktura a využití českého internetu v roce 2000. <http://www.vyzkuminternetu.cz>.
17. Nohejl, M. Lebenswelt a každodennost v sociologii Alfreda Schütze. Slon, Praha 2001.
18. Postman, N.: Ubavit se k smrti. Mladá fronta, Praha 1999.
19. Rheingold, H.: The Virtual Communities. <http://www.rheingold.com>.
20. Scruton, R.: Slovník politického myšlení. Atlantis, Brno 1999.